

Alicja Kozłowska-Lewna

"Konsonanse i dysonanse wczesnoszkolnej edukacji muzycznej", Elżbieta Frołowicz, Gdańsk 2011 : [recenzja]

Aspekty Muzyki 1, 261-264

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALICJA KOZŁOWSKA-LEWNA

Elżbieta Frołowicz,
Konsonanse i dysonanse wczesnoszkolnej edukacji muzycznej,
 Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki, Gdańsk 2011

Wczesnoszkolna edukacja muzyczna jest przedmiotem troski wielu pedagogów. Jej niemal całkowity brak we współczesnym polskim szkolnictwie powszechnym odnotowują zarówno pedagodzy prowadzący od wielu już lat badania nad tą problematyką: prof. dr hab. Maria Przychodzińska¹, prof. dr hab. Zofia Konaszkiewicz², prof. dr hab. Andrzej Rakowski³, doc. dr Wojciech Jankowski⁴, dr hab. Małgorzata Suświłło⁵, jak i młodsze pokolenie, do którego należy między innymi autorka niniejszej pracy monograficznej — dr Elżbieta Frołowicz.

Kryzys, jaki obserwujemy od wielu już lat, jest między innymi wynikiem przyjęcia — w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, na początkowym etapie nauczania — koncepcji nauczania zintegrowanego, która okazała się dla wychowania muzycznego koncepcją zabójczą. Źle przygotowani do pracy nauczyciele wczesnej edukacji, którzy swą wiedzę i umiejętności muzyczne

¹ Maria Przychodzińska, *Edukacja muzyczna dziś. Idee — pytania — niepokoje*, w: *Edukacja muzyczna*, vol. 1 nr 1, Lublin 2005, s. 7–38.

² Zofia Konaszkiewicz, *Edukacja muzyczna w Polsce — samotna wyspa czy integralny element ładu wychowania*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 2008 nr 2, s. 4–15.

³ Andrzej Rakowski (oprac.), *Podstawowe uwarunkowania dostępu dzieci i młodzieży do kultury muzycznej*, wersja skrócona, *Zeszyty Naukowe 12*, Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina, Warszawa 1984; idem, *Powszechna edukacja muzyczna — historia narodowego niepowodzenia*, w: *Edukacja muzyczna w Polsce. Diagnozy, debaty, aspiracje*, Warszawa 2010, s. 119–129.

⁴ Wojciech Jankowski, *Dlaczego z muzyką w szkole są kłopoty? Wybór prac diagnostycznych, informacyjnych i porównawczych*, Warszawa 2006.

⁵ Małgorzata Suświłło, *Psychopedagogiczne uwarunkowania wczesnej edukacji muzycznej*, Olsztyn 2001.

zdobywają często w trakcie trzydziestu godzin zajęć muzycznych, traktowanych najczęściej jako zajęcia fakultatywne, zaliczane bez oceny (jak na Uniwersytecie Gdańskim), odpowiadają za kształtowanie edukacji muzycznej w najbardziej sensytywnym dla rozwoju zdolności muzycznych u dzieci okresie życia. Stan kompetencji muzycznych u nauczycieli wczesnej edukacji jest zatrważający. Z badań Alicji Deleckiej-Bury⁶ wynika, że jedynie 11% czynnych nauczycieli zintegrowanej wczesnoszkolnej edukacji potrafi poprawnie podpisać dźwięki pod gamą C-dur a 21% zna nazwy solmizacyjne.

Oznacza to, że w praktyce zdecydowana ich większość nie jest w stanie odczytać z zapisu nutowego żadnej piosenki. Zajęcia „zintegrowane” odbywają się ponadto w normalnych klasach szkolnych, bez dostępu do instrumentu.

Z drugiej zaś strony należy zauważyć, że edukacja słuchowa ma swój okres krytyczny, po przekroczeniu którego rozwój zdolności muzycznych się kończy. Wiadomo bowiem zarówno z literatury przedmiotu (Edwin Elias Gordon⁷, Heiner Gembris⁸, Barbara Kamińska⁹), jak i doświadczeń nauczycieli kształcenia słuchu, że czysta intonacja kształtuje się u dziecka do dziewiątego roku życia.

Obecna zła kondycja wychowania muzycznego w szkole jest także po części rezultatem przyjęcia koncepcji, która eksponowała głównie estetyczne walory tej edukacji, eliminując z jej pola widzenia praktyczną aktywność muzyczną dziecka. Dlatego też z radością należy przyjąć każdą publikację, która podkreśla zarówno wagę problemu, akcentuje konieczność wprowadzenia radykalnych zmian, jak i dostrzega potrzebę praktycznego podejścia do edukacji muzycznej.

Zainteresowania badawcze dr Elżbiety Frołowicz ogniskują się na problematyce aktywnego słuchania muzyki. Dała temu wyraz w swej niepublikowanej dotąd pracy doktorskiej¹⁰, a także w wydanej niedawno publikacji *Aktywny uczeń w świecie muzyki*¹¹ oraz w licznych artykułach. Niniejsza książka jest zbiorem

⁶ Alicja Delecka-Bury, *Przygotowanie muzyczne przyszłych nauczycieli przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” 2006, nr 4, s. 12–31.

⁷ Edwin E. Gordon, *Podstawowa miara słuchu muzycznego i średnia miara słuchu muzycznego. Testy uzdolnień muzycznych dla dzieci w wieku 5–9 lat*. Podręcznik, Warszawa 1999, s. 88.

⁸ Heiner Gembris, *The Development of Musical Abilities*, w: *MENC Handbook of Musical Cognition and Development*, red. Richard Colwell, New York 2006.

⁹ Barbara Kamińska, *Kompetencje wokalne dzieci i młodzieży — ich poziom, rozwój i uwarunkowania*, Warszawa 1997.

¹⁰ Elżbieta Frołowicz, *Skuteczność dydaktyczna procesu nauczania przedmiotu „Nauka o muzyce” w średnim szkolnictwie muzycznym Polski Północnej*, praca doktorska, WSP Bydgoszcz 1997, maszynopis.

¹¹ Elżbieta Frołowicz, *Aktywny uczeń w świecie muzyki. Propozycje dla nauczycieli*, Gdańsk 2008.

wcześniejszych publikacji (często na nowo opracowanych i uzupełnionych), z których znaczna część ukazała się już w różnych opracowaniach zbiorowych lub złożona została do druku i z racji swego rozproszenia jest trudno dostępna. Książka jest próbą kompleksowego spojrzenia na problemy wczesnoszkolnej edukacji muzycznej w polskim szkolnictwie powszechnym. Ten zdecydowanie najbardziej zaniedbany obszar kształcenia wymaga radykalnej naprawy, więcej w nim dysonansów niż konsonansów.

Autorka omawia wybrane koncepcje rozwoju muzycznego dziecka, znaczenie wczesnej inicjacji muzycznej, zwraca uwagę na konteksty aksjologiczne, wskazuje na związki edukacji muzycznej z rozwojem intelektualnym i emocjonalnym dziecka, podkreśla rolę strategii aktywizujących w edukacji muzycznej. Porusza problem braku kompetencji muzycznych u nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej w świetle wymagań określonych w nowej *Podstawie programowej*¹² oraz w *Standardach edukacji kulturalnej*¹³, dotyka zagadnień związanych z regionalizacją nauczania, prezentuje wyniki własnych badań nad stymulacją rozwoju muzycznego u dzieci na drodze świadomego słuchania utworów muzycznych.

Całość składa się z siedmiu rozdziałów o charakterze teoretyczno-refleksyjnym oraz z dwóch rozdziałów o nastawieniu praktycznym, w których zaprezentowano niezwykle atrakcyjne przykłady programów edukacyjnych rozwijających zdolność świadomego słuchania muzyki wzorowane na koncepcji Batii Strauss¹⁴ i Soili Perkiö¹⁵ oraz — adresowaną do młodych słuchaczy — autorską listę utworów współczesnych, zalecanych do wykorzystania w klasach I–III.

Na szczególną uwagę zasługują przedstawione w rozdziale czwartym wyniki wstępne własnych badań autorki, które staną się podstawą jej pracy habilitacyjnej. Tworzą je badania typu *action research*¹⁶ przeprowadzone wśród dzieci z klas trzecich ogólnokształcących szkół podstawowych. Przy użyciu dwóch

¹² *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008. Załącznik nr 2.

¹³ *Standardy edukacji kulturalnej. Materiały do konsultacji środowiskowych*, red. Andrzej Białkowski, Warszawa 2008.

¹⁴ Batii Strauss — pedagog muzyczny pochodząca z Izraela, która dwukrotnie (w 1993 i w 1999 roku) prowadziła w Polsce autorskie warsztaty aktywnego słuchania muzyki.

¹⁵ Soili Perkiö, fińska pedagog, studiowała edukację muzyczną, fortepian, śpiew w Sibelius Academy w Helsinkach oraz w Hochschule für Musik und darstellende Kunst „Mozarteum” w Salzburgu w instytucie Orffa. Od 1979 roku prowadzi autorskie kursy edukacji muzycznej. Jest autorką książek związanych z wczesną edukacją muzyczną, wykładowcą uniwersyteckim oraz kompozytorem utworów muzycznych dla dzieci.

¹⁶ *Action research* to odmiana badań polegająca na rozwiązywaniu problemów praktycznych w miejscu ich powstawania.

narzędzi diagnostycznych: *Testu Muzycznych Umiejętności Percepcyjnych* Agnieszki Weiner¹⁷ oraz *Testu średniej miary słuchu muzycznego* Edwina Eliasa Gordona¹⁸ przebadano 102 uczniów klas trzecich i poddano połowę uczniów eksperymentalnym zajęciom muzycznym, stymulującym zdolność świadomego odbioru utworów muzycznych. Procedura badawcza wykorzystywała metodologię ilościową i jakościową. W czterech badanych grupach (dwóch eksperymentalnych i dwóch kontrolnych) zaobserwowano niewielki przyrost zdolności słuchowych, a w grupach eksperymentalnych — znaczny przyrost zdolności percepcyjnych — w zakresie rozpoznawania budowy formalnej utworu, percepcji struktur wysokościowych, czasowych i harmonicznych, wrażliwości na styl, wzrost wyobraźni muzycznej, traktowanej jako zdolność kojarzenia muzyki z treściami pozamuzycznymi oraz percepcji barwy głosów ludzkich. W grupach nie poddanych działaniom warsztatowym zdolność do świadomego odbioru utworów muzycznych pozostała na tym samym poziomie. Niestety, obserwacje wykazały, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej nie są w stanie takiej stymulacji przeprowadzić, wymaga ona bowiem profesjonalnego przygotowania muzycznego.

Przedłożona do recenzji książka może zainteresować czytelników zajmujących się tą niewątpliwie najważniejszą i wysoce zaniedbaną dziedziną powszechnej edukacji muzycznej. Jest ponadto świadectwem głębokiego humanistyczno-pedagogicznego podejścia do narastających problemów z nią związanych, jedną z niewielu polskich publikacji poświęconych całkowicie edukacji muzycznej dzieci w klasach I–III w szkołach ogólnokształcących.

¹⁷ Agnieszka Weiner, *Test Muzycznych Umiejętności Percepcyjnych*. Podręcznik, Lublin 2007.

¹⁸ Edwin E. Gordon, *Podstawowa miara słuchu muzycznego i średnia miara słuchu muzycznego. Testy uzdolnień muzycznych dla dzieci w wieku 5–9 lat*. Podręcznik, op. cit.